



# Dordrecht: Herinneringen aan de oorlog

---

**Auteur: Gerard Goudriaan**

## **Dordtse oorlogsmonumenten en -gedenkstenen**

De route gaat vanaf het station naar Park Merwesteijn met een indrukwekkend oorlogsmonument en twee weinig bekende gedenkstenen over het voorwerk voor het bombardement op Dordrecht in oktober 1944. Daarna komen we in de binnenstad waar een aantal Stolpersteine in het trottoir liggen en waar enkele monumenten het wegvoeren van de Joodse bevolking gedenken.

## **Routebeschrijving**

De wandeling begint bij het station in de hal. Vanaf de stad gezien zie je een plaquette links naast de AKO.

### Kijkpunt 1

Ter gedachtenis aan hen die vielen

Op de plaquette staat alleen deze tekst met daaronder 1940-1945.

En twee namen:

A. Van der Stelt

Ch. A. P. Dijkstra

In het 19e deel van de 'Verhalen van Dordrecht' dat gaat over de oorlog en is geschreven door Kees Weltevrede krijgen we iets meer informatie. De plaquette is er 'ter nagedachtenis aan omgekomen personeelsleden bij het bombardement van 22 januari 1945'.

Maar wat was dat voor bombardement op 22 januari? Op de website [bombardementenopdordrecht.nl](http://bombardementenopdordrecht.nl) vinden we voor een deel de gewenste informatie.

Het bombardement vond plaats even voor 4 uur 's middags en werd uitgevoerd door de geallieerden. Het maakte 132 woningen onbewoonbaar en vond vooral plaats in het gebied tussen de Toulonselaan en de Martinus Steynstraat. Er vielen 16 dodelijke slachtoffers onder wie Adriaan van der Stelt. Maar niets over Dijkstra.

Hoe is Ch. A. P. Dijkstra dan wel om het leven gekomen? Daarvoor moeten we verder zoeken. Op de website [4en5mei.nl](http://4en5mei.nl) lezen we dat Dijkstra door de Duitsers werd gearresteerd wegens het laten onderduiken van Joodse burgers. Hij werd afgevoerd naar Duitsland waar hij in gevangenschap overleed op 5 april 1945.

Vanaf de stationshal nemen we het rechter zebrapad om de Burgemeester de Raadtsingel over te steken. Aan de overkant gaan we rechtsaf. Aan de overzijde zien we het busstation. Voor de rotonde slaan we linksaf, Oranjepark. We houden hier de rechterzijde aan. Tot eind, waar aan de overkant van de Vrieseweg de ingang van het Park Merwestein is. Vanaf hier gaan we even heen-en-weer naar het goed zichtbare monument op het Sumatraplein. Het is opgericht ter herinnering aan alle oorlogsslachtoffers: 'Voor hen die vielen'.

We gaan weer terug naar de ingang van het park en daar rechtsaf het park in. Na de ingang zie je al, iets links vooruit, een hoog en bijzonder monument. Loop daarheen.

## Kijkpunt 2

### De Levensboom

Het monument is ontworpen door Hans Petri en onthuld in 1952. Het symboliseert de levensdrang van mensen die zelfs aanwezig is bij hevig verdriet en de confrontatie met de dood. Op de onderbouw zien we vier figuren die model staan voor de ellende van de oorlog en het verlangen naar de bevrijding.

Het monument bevat nog veel meer symboliek. Je ziet bijvoorbeeld een jong gezin met hond dat staat voor de hoop op de toekomst, een harlekijn die hoop en vreugde symboliseert en een feniks die uit het vuur opstaat. Bovenin laten engelen bazijngeschal horen waarmee ze de overwinning en de teruggekregen vrijheid vieren.

Loop na 'De Levensboom' richting de vaart. Aan de overzijde van de vaart is een straat met veel geparkeerde auto's. Bij het pad linksaf. Loop naar het eerste bankje. Iets verder is tegel 9 met rechts daarvan de eerste gedenktegels, over MIKI en LOUIS I.

## Kijkpunt 3

### Gedenksteen over MIKI en LOUIS I.

Er zijn ook nog twee liggende oorlogsmonumenten in het park. Gedenkstenen. De ene herinnert aan het verzetswerk van Koos van Waalwijk van Doorn die door spionagewerkzaamheden in en bij het park de geallieerden -via via- op de hoogte kon houden van de aanwezigheid van Duits legermaterieel in het park. Door zijn op 16 september 1944 verkregen informatie kon de Engelse luchtmacht op 24 oktober 1944 gecamoufleerde Duitse tanks en legervoertuigen bombarderen. Hierbij stierven minimaal 59 inwoners van Dordrecht en ten minste negen Duitse soldaten. Maar of dit de juiste aantallen zijn? Per bron verschillen ze

Via via staat hier niet zomaar. Koos informeerde een zekere Bob wiens verzetsnaam Louis I was. Bob vond de informatie van Koos van Waalwijk zo belangrijk dat hij die niet via een koerier doorspeelde maar zelf de baas van de GDN (Geheime Dienst Nederland) in Amsterdam op de hoogte stelde. De baas heette Miki.

Deze informatie is belangrijk om de tekst op de twee tegels te begrijpen. De tekst op de eerste luidt:

MIKI - LOUIS-I

16-9-44

G.D.N.

24-10-44

We lopen verder, gaan het bruggetje over, passeren het parkwachtershuisje en houden het aan de rechterhand. Bij de T-kruising rechtsaf, dan het pad schuin links inslaan. Daarna linkerp pad met tegel 133 negeren. Loop rechtdoor het klinkerpad op met tegel 141. Negeer de bocht naar links en ga bij tegel 150 rechts het grasveld op. Loop langs de linker gazonrand 30 meter naar het berkenboompje. Hier vind je de tweede tegel, over LOUIS I en KOOS.

Kijkpunt 4

Gedenksteen over LOUIS I en KOOS.

Op deze tegel staat:

LOUIS I - KOOS

16-9-44

G.D.N.

24-10-44

Loop verder richting de uitgang. Even ervoor linksaf langs het hek van het hertenkamp. Houd dat aan je linkerhand. Op eind, bij de boom met de vele takken rechtsaf naar de uitgang van het park. Je komt op het Berckepad. Op het eind linksaf Singel (Samuel van Hoogstraten). Eerste weg rechtsaf Vrieseweg. Bij de eerste weg naar links kom je bij het Clara en Mariahof. Onder de onderdoorgang voor nummer 1 liggen twee Stolpersteine (struikelstenen).

Kijkpunt 5

Stolpersteine

Deze stenen zijn gelegd voor huizen van Joodse inwoners die in de oorlog zijn weggevoerd.

Eerder heeft mijn Dordtse wijkkrant de Poorter in april 2016 over dit verschijnsel uitvoerig bericht. De eerste zin van het artikel maakte veel indruk op me: 'Als een naam niet meer bestaat, is de drager ervan niet alleen dood door zijn sterven.'

In Dordrecht liggen veel van deze stenen. Het is een mooi eerbetoon aan de Joodse slachtoffers, begonnen op initiatief van de Duitse kunstenaar Gunter Demnig dat we nu in heel Europa kunnen tegenkomen.

Na de Clara en Mariahof komen we op het Vrieseplein. Hier rechts om het plein heen naar de brug en erover. Rechtdoor Vriesestraat. Op eind rechtsaf Voorstraat. Tot nummer 164 met vijf Stolpersteine.

Daar linksaf Nieuwbrug. Op eind linksaf Wijnstraat. Tweede straat rechtsaf 's Heer Boeijenstraat. De straat komt uit op de Grote Markt. Hier rechtdoor tot voorbij de laatste winkel. Bij het eerste portiek hangt een gedenkplaat met een herinnering aan het Joodse verleden van de stad.

## Kijkpunt 6

### Voormalige synagoge

Het 'Joods monument' is een plaquette die de vroegere synagoge toont met een getekende plattegrond waarop goed is te zien waar de synagoge stond.

Er is ook een tekst te lezen met veel informatie.

Het monument is onthuld op 28 april 2008, dus in tegenspraak tot wat op de plaquette staat, in het stadhuis van Dordrecht, ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van het Genootschap Nederland-Israël. Een dag later is de plaquette opgehangen op de Grote Markt, daar waar de synagoge zich bevond.

We gaan weer verder. Loop met het bord in de rug naar de overkant. Daar linksaf. Na 50 meter rechtsaf door de smalle doorgang naar een binnentuin, de Tolbrugkamp. Houd de speelplaats aan je linkerhand. Steeds rechtdoor. Je loopt aan tegen nummer 28. In dit voormalige pakhuis is de Stadsbrouwerij Dordrecht gevestigd. Hier zijn ook zes appartementen.

Rechtdoor en bijna op eind rechtsaf. Je bent op het Buddingh' plein. Linksaf Varkenmarkt. Na 30 meter linksaf Vleeshouwersstraat, op eind rechtsaf Groenmarkt.

Na nummer 92 bereik je het oude stadhuis met op de hoek een kubus.

## Kijkpunt 7

### Monument 'Je moet het je kinderen vertellen'

Dit monument gedenkt de 221 Joodse inwoners van Dordrecht die door de Duitsers in de vernietigingskampen zijn vermoord. Het bevindt zich tegenover het vroegere politiebureau waar de transporten begonnen.

De tekst heeft een Bijbelse oorsprong: boek Exodus, hoofdstuk 13, vers 8.

Het monument is in 1989 onthuld. Het is van de hand van Jurriaan Schrofer.

Dit is het einde van de wandeling langs de oorlogsmonumenten. Om bij het station te komen, is de volgende route mogelijk.

Vervolg de Groenmarkt die nu Grotekerksbuurt gaat heten. Loop tot het einde van de straat bij de kerk die de straat zijn naam heeft gegeven.

Linksaf, direct rechtsaf langs het water, Pottenkade. Op eind linksaf Leuvebrug. Na de brug weer linksaf de Voorstraat. Je passeert de andere zijde van het stadhuis en loopt tot de volgende straat. Rechtsaf Visstraat. Bij de Hema rechtsaf. Voor de brug linksaf langs het VVV-kantoor. Tot de brug. Daar rechtsaf de Johan de Wittstraat. Je loopt recht op het station af.



**4** **Neem een abonnement!**  
**Meer dan 1500 wandelkaarten**

voor slechts  
**€ 13,50**